

УДК 378.147:811.111(07)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/34-5-35>**Ольга ТАМАРКІНА,**

orcid.org/0000-0002-8508-1449

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Сумського національного аграрного університету

(Суми, Україна) olgatam74@gmail.com

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЗВО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні відбувається процес кардинальних змін у системі вищої освіти завдяки впровадженню інноваційних технологій у процес навчання. Все більш актуальним стає впровадження новітніх досягнень, акцентованих на самостійність у навчанні. Це спричинено широким використанням інформаційних технологій, які дають можливість ефективно реалізовувати самоосвітню діяльність тих, хто навчається. Крім цього, у зв'язку з входженням України в Болонський процес і з впровадженням кредитно-модульної системи оцінювання знань передбачається, що на самостійну роботу студентів повинно виділятися не менше п'ятдесяти відсотків всього навчального навантаження. Та не тільки зовнішні причини, які відбуваються в освіті, спонукають освітян все більше уваги приділяти організації самостійної роботи студентів та учнів, а й ціла низка внутрішніх причин, однією з яких є головна – неспроможність вчорашніх випускників вищих навчальних закладів через брак самостійності, самоорганізованості, нездатності до самоосвіти, самонавчання, повноцінно працювати за своєю спеціальністю. Дистанційне навчання – це не лише данина моді чи бажання копіювати вдалі освітні рішення розвинених країн. У центрі процесу дистанційного навчання знаходиться самостійна пізнавальна діяльність тих, хто навчається, самоосвіта, можливість не тільки прищепити навички самостійного здобуття нових знань, а, що є найголовнішим, і їх практичне використання. Добре відомо, що сучасні студенти – «мережеве» покоління, для якого електронний спосіб отримання інформації вже став нормою життя. Тому застосування високих технологій в освітньому процесі, як правило, вітається молоддю. Популярність дистанційних методів освіти пояснюється гнучкістю та доступністю цих технологій. Збільшення кількості позааудиторних годин стимулює викладачів шукати нові форми викладу навчального матеріалу, розвивати нові методики навчання, а також способи управління самостійною пізнавальною діяльністю студентів, які і є основою сучасних освітніх технологій. Дистанційна освіта – це принципово новий, високотехнологічний підхід до процесу передачі знань, дуже гнучка система освіти, яка допомагає вирішити ці завдання.

Ключові слова: самостійна робота, дистанційне навчання, позааудиторна робота, мотивація до навчання, пізнавальна діяльність, Інтернет, комунікація, електронні навчальні матеріали.

Olha TAMARKINA,

orcid.org/0000-0002-8508-1449

Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor;

Associate Professor at the Foreign Languages Department

Sumy National Agrarian University

(Sumy, Ukraine) olgatam74@gmail.com

STUDENTS' SELF-EDUCATIONAL ACTIVITY IN THE DISTANCE EDUCATION CONDITIONS

Today there is a process of radical changes in the higher education system due to the introduction of innovative technologies in the learning process. The introduction of the latest achievements, focused on independence in learning, is becoming more and more important. This is due to the widespread use of information technology, which allows for effective implementation of self-educational activities of learners. In addition, in connection with Ukraine's entry into the Bologna Process and the introduction of a credit-module system of knowledge assessment, it is assumed that at least fifty percent of the total workload should be allocated for independent work of students. But not only external reasons that occur in education, encourage educators to pay more attention to the organization of self-educational activity of students and pupils, but also a number of internal reasons, one of which is the main - the inability of yesterday's graduates due to lack of independence, self-organization, inability to self-education, self-study, to work fully in their specialty. Distance education is not just a tribute to fashion or a desire to copy the successful educational decisions of developed countries. At the heart of the distance educational process is the independent cognitive activity of learners, self-education, the opportunity not only to instill the skills of independent acquisition of new knowledge, but, most importantly, their

practical use. It is well known that modern students are a "networked" generation, for whom the electronic way of obtaining information has already become the norm. Therefore, the use of high technology in the educational process is usually welcomed by young people. The popularity of distance education is due to the flexibility and availability of these technologies. Increasing the number of extracurricular hours encourages teachers to seek new forms of teaching material, to develop new teaching methods, as well as ways to manage self-independent cognitive activity of students, which are the basis of modern educational technologies. Distance education is a fundamentally new, high-tech approach to the process of knowledge transfer, a very flexible education system that helps to solve these problems.

Key words: *self-educational activity, distance education, out-audience educational activity, motivation, cognitive activity, Internet, communication, electronic learning materials.*

Постановка проблеми. В останні роки відчутно зросло значення освіти як фактора формування нової економіки і суспільства в цілому. Тому підвищились вимоги і до якості професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Посилення конкуренції на ринку праці потребує високоосвічених економістів, здатних не лише усвідомити механізми її функціонування, а й опанувати системою дієвих знань та вмінь, необхідних для успішного здійснення багатоперспективної майбутньої професійної діяльності. Сучасні тенденції розвитку суспільства потребують певної модернізації процесу підготовки майбутніх фахівців у ЗВО шляхом цілеспрямованої її орієнтації на поглиблений розвиток аналітичних умінь студентів, їх стратегічного мислення, вміння синтезувати інформацію й використовувати різні підходи для вирішення проблем, пов'язаних із бізнес-діяльністю, застосовувати знання на практиці, працювати в команді та швидко адаптуватися до змін.

Дистанційне навчання – порівняно нове явище в Україні. Проблемі дистанційного навчання приділяється велика увага в науковій літературі. Свою увагу приділили С. Вітвицька, Г. Козлакова, В. Кухаренко, В. Ясулайтіс, А. Петров, Е. Полат, О. Тищенко, А. Хуторський та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання є формою отримання освіти (поряд із денною та заочною), яка використовує традиційні і специфічні методи, форми та засоби навчання, основою яких є комп'ютерні і телекомунікаційні технології. При цьому суттю процесу є цілеспрямована, контрольована і інтенсивна самостійна робота того, хто навчається, в будь-якому зручному для себе місці за індивідуальним розкладом, з використанням комплексу спеціальних засобів навчання і можливістю контакту з викладачем (та іншими студентами) по телефону, за допомогою електронної або звичайної пошти, а також очно.

Ми розглядаємо дистанційне навчання як таку організацію навчального процесу, за якої викладач розробляє навчальну програму, що базується на самостійній роботі студента. Для організації самостійної роботи велике значення для студента має навчально-методичний пакет, розроблений викла-

дачами. Сьогодні більшість викладачів мають електронний навчально-методичний комплекс, який допомагає студенту якісніше засвоїти матеріал, вивільняє час для аналізу результатів, вирішує проблему недостатнього забезпечення студентів друкованою навчальною літературою у зв'язку із браком коштів. Ефективній організації самостійної роботи студентів значною мірою сприяє використання Інтернету як джерела інформації, засобу, що підвищує мотивацію у вивченні дисциплін, забезпечує індивідуалізацію, інтерактивність навчання, моделювання особливого навчального середовища і, врешті-решт, підвищує якість навчання. Користуючись послугами мережі Інтернет, студент вчиться вибирати із великої кількості інформаційних джерел потрібну інформацію, аналізувати та систематизувати її. Найбільш поширеною комунікаційною технологією і відповідним сервісом у комп'ютерних мережах є технологія пересилки й обробки інформаційних повідомлень, що забезпечує оперативний зв'язок між студентами.

Отже, самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, є основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців. Саме така робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань. Тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні.

Одним із найдоступніших шляхів підвищення ефективності заняття та активізації студентів на занятті є продумана самостійна навчальна робота. Саме в процесі особистої самостійної навчальної діяльності студент здобуває міцні знання. Самостійну навчальну роботу визначають як будь-яку організовану викладачем активну діяльність учнів, спрямовану на виконання поставленої мети в спеціально відведений для цього час: пошук знань, їх осмислення, закріплення, формування та розвиток умінь і навичок, узагальнення і систематизацію знань. У самостійній роботі виділяють фронтальну, групову та індивідуальну навчальну діяльність студентів, які здійснюються під керівництвом викладача, що виступає консультантом, але не бере у ній безпосередньої участі.

Сучасний етап розвитку вищої освіти пов'язаний із переходом до практичної реалізації нової освітньої парадигми, яка спрямована на створення цілісної системи безперервної освіти, на розширення сфери самостійної діяльності студентів в умовах залучення до процесу пізнання інформаційних та телекомунікаційних мережевих технологій, які формують навички самоорганізації та самоосвіти. Самостійна робота як вид навчальної діяльності матиме ефективність, якщо є чітка організація зі сторони навчального закладу, викладача, якщо така робота є систематичною, а не епізодичним явищем, коли здійснюється постійний педагогічний контроль за роботою студентів, а це – відповідь на контрольні або тестові питання, перевірка конспекту, рефератів, перевірка виконаних індивідуальних завдань. Для самостійної роботи студентів характерна велика активність пізнавальних процесів, як на занятті, так і поза ними. Самостійна робота слугує засобом підвищення ефективності процесу навчання й підготовки студентів до самостійного поповнення своїх знань (Буряк, 1984).

Дистанційне навчання дає можливість одержати освіту молоді, яка не може поєднувати навчання з роботою або проживає у віддаленій від обласних центрів місцевості; військовослужбовцям; керівникам; бізнесменам та студентам, що бажають паралельно отримати освіту. Дистанційне навчання підходить майже всім, тому що дає можливість гармонійно поєднувати навчання та повсякденне життя, а також дає прекрасну можливість отримати освіту за кордоном з мінімальними фінансовими витратами при великому виборі спеціальностей (Ясулайтіс, 2005).

Отже, дистанційна освіта – це:

1) гнучкість – можливість викладення матеріалу курсу з урахуванням підготовки, здібностей студентів. Це досягається створенням альтернативних сайтів для одержання більш детальної або додаткової інформації з незрозумілих тем, а також низки питань-підказок тощо;

2) актуальність – можливість упровадження новітніх педагогічних, психологічних, методичних розробок;

3) зручність – можливість навчання у зручний час, у певному місці, здобуття освіти без відриву від основної роботи, відсутність обмежень у часі для засвоєння матеріалу;

4) модульність – розбиття матеріалу на окремі функціонально завершені теми, які вивчаються у міру засвоєння і відповідають здібностям окремого студента або групи загалом;

5) економічна ефективність – метод навчання дешевший, ніж традиційні, завдяки ефективному

використанню навчальних приміщень, полегшеному коригуванню електронних навчальних матеріалів та мультидоступу до них;

6) можливість одночасного використання великого обсягу навчальної інформації будь-якою кількістю студентів;

7) інтерактивність – активне спілкування між студентами групи і викладачем, що значно посилює мотивацію до навчання, поліпшує засвоєння матеріалу;

8) більші можливості контролю якості навчання, які передбачають проведення дискусій, чатів, використання самоконтролю, відсутність психологічних бар'єрів;

9) відсутність географічних кордонів для здобуття освіти. Різні курси можна вивчати в різних навчальних закладах світу.

Дистанційне навчання ми розглянемо як позааудиторну самостійну роботу студентів. Позааудиторна самостійна робота студентів – це форма навчання, яка розв'язує навчальні завдання в конкретній навчальній ситуації, виробляє у студента психологічну настанову на самостійне поповнення своїх знань, вмінь під час розв'язання пропонованих завдань, сприяє формуванню у студента необхідного обсягу знань, умінь, навичок, що є поштовхом просування до вищих рівнів розумової діяльності, виступає важливою умовою самоорганізації, самодисципліни студента, забезпечує педагогічне керівництво самостійною навчальною, науковою діяльністю студента у процесі навчання.

Цілі позааудиторної роботи, наприклад, з англійської мови зводяться до формування й підтримки цікавості у студентів до іноземної мови, покращення рівня їхніх практичних навичок говоріння, розширення їхнього світогляду, пам'яті, формування в них самостійності та організованості (Заскалета, 2008).

Позааудиторна робота з іноземної мови має широкі можливості для підбору текстів із певним естетичним, художнім та моральним змістом. Текстовий матеріал може використовуватися не лише для поглиблення мовних навичок та вмінь, але й для виховних цілей. Роботу спрямовано на оволодіння мовою іншого народу, що містить великі можливості для розвитку соціокультурної комунікації студентів.

Позааудиторна діяльність відкриває великі можливості для самореалізації. Вона передбачає досить великий ступінь свободи, завдяки чому здійснюється більш тісне міжособистісне неформальне спілкування студентів, викладачів, адміністрації ЗВО, відбувається культурне і духовне збагачення особистості, розвиток і поглиблення смаків тощо (Полат, 2005).

Загалом позааудиторну роботу можна поділити на професійно та соціально спрямовану. До першої категорії відносяться участь у наукових гуртках, студентському науковому товаристві, дослідницьких проектах, олімпіадах, конференціях. Така діяльність носить фаховий характер, об'єднує студентів подібних спеціальностей, проходить під керівництвом або наглядом викладача-куратора та вимагає від студентів чималих зусиль, послідовності, цілеспрямованості та вмотивованості. Позааудиторна робота другої категорії носить більш загальний, виховний характер і може поєднувати студентів різних спеціальностей. До неї відносяться, наприклад, спортивні секції, театральні та танцювальні групи, екскурсії, відвідування виставок та музеїв тощо.

Для багатьох позааудиторна робота може починатися просто як хобі, але згодом стати основою майбутньої кар'єри. У будь-якому випадку навички командної роботи, вміння знаходити спільну

мову із оточуючими, задатки лідера будуть корисними у будь-якій галузі. Також участь у позааудиторній роботі вчить відповідальності, дає почуття самоповаги.

Висновки. Таким чином, позааудиторна діяльність студентів поєднана виховними й освітніми цілями, виконання яких створює умови для особистого розвитку студентів. Дистанційне навчання надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а викладачам дозволяє реалізовувати абсолютно нові форми і методи навчання із застосування концептуального і математичного моделювання явищ і процесів. Розвиток дистанційного навчання буде продовжуватися і вдосконалюватися з розвитком інтернет-технологій і вдосконалення методів дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буряк В. К. Самостоятельная работа учащихся. Москва : Просвещение, 1984. 64 с.
2. Железнякова Г. А. Моделирование самостоятельной работы студентов в условиях дистанционного обучения. *Телекоммуникации и информатизация образования*. 2005. № 2. С. 59–61.
3. Заскалета С. Г. Самостійна робота студентів при вивченні іноземної мови як засіб активізації пізнавальної діяльності. *Психолого-педагогічні та лінгвістичні аспекти викладання мовознавчих дисциплін*: 2008 рік: матеріали науково-практичної конференції, 10-12 квітня 2008. Миколаїв : МДПІ. С. 50.
4. Дистанционное обучение / под ред. Е. С. Полат. Москва : Владос, 2005. 192 с.
5. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.
6. Що таке дистанційна освіта: як вона працює? веб-сайт URL : <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-take-vysha-osvita-jakvona-prazjuje> (дата звернення: 18.11.2020 р).
7. Ясулайтіс В. А. Дистанційне навчання: методичні рекомендації: Київ : МАУП, 2005. 72 с.

REFERENCES

1. V. Buriak. Samostoiatelnaia rabota uchashchikhsia. M. Prosveshchenie [Self-educational activity of the students], 1984, 64 p. [in Russian].
2. H. Zhelezniakova. Modelirovanie samostoiatelnoy raboty studentov v usloviakh distantsionnogo obucheniiia [Modeling of self-educational activity of students in the conditions of distance education]. *Telecommunication and informatization of education Magazine*, 2005. № 2. pp. 59-61 [in Russian].
3. S. Zaskaleta. Samostiina robota studentiv pry vyvchenni inozemnoii movy yak zasib aktyvizatsii piznavalnoi diialnosti [Self-educational activity of the students by learning foreign language as the means of activation of cognitive work]. *Psychological pedagogical and lingual aspects of teaching linguistic disciplines, materials of the scientific conference*. 2008. MDPI. P. 50 [in Ukrainian].
4. Ye. Polat. Distanstionnoe obuchenie. [Distance education] edited by Polat, 3d edition, 2005. M., Vlados, 192 p. [in Russian].
5. O. Pometun. Entsiklopedia interaktivnoho navchannia. [Encyclopedia of interactive learning]. 2007. Kyiv, 144 p. [in Ukrainian].
6. Shcho take dystantsiyna osvita: yak vona pratsiue? [What is the distance education: how does it work?] [electronic resource]: Available at : <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-take-vysha-osvita-jakvona-prazjuje> [in Ukrainian].
7. V. Yasulaitis. Dystantsiine navchannia: metodychni rekomendatsii [Distance education. Methodical recommendations]. 2005. Kyiv, MAUP, 72 p. [in Ukrainian].